

ERTAKLAR YORDAMIDA BOLALARDA YAXSHILIKNI SHAKLLANTIRISH

G'ulomova Anorxon Mamasharifjon qizi

Qo'qon Universiteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2 24 guruh talabasi

anoraxongulomova16@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20323507>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ertaklarning maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasidagi o'rni hamda ular orqali bolalarda yaxshilik, mehr-oqibat, halollik va do'stlik kabi insoniy fazilatlarni shakllantirish masalalari yoritilgan. Ertaklarning bolalar tafakkuri, nutqi va axloqiy dunyoqarashiga ta'siri pedagogik va psixologik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada ertaklardan foydalanishning samarali usullari, tarbiyachilar va ota-onalarning vazifalari hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar haqida fikr yuritilgan. Tadqiqot davomida ertaklar bolalarning ma'naviy barkamolligini rivojlantirishda muhim vosita ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ertak, yaxshilik, bolalar tarbiyasi, maktabgacha ta'lim, axloqiy tarbiya, ma'naviyat, mehr-oqibat, pedagogika, xalq og'zaki ijodi, kommunikativ ko'nikma, nutq rivoji.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash bugungi ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biridir. Ayniqsa, bolalarda insoniy fazilatlarni shakllantirishda xalq og'zaki ijodi namunalari o'rni katta ahamiyatga ega. Shu jihatdan ertaklar bolalarning ma'naviy dunyosini boyituvchi muhim tarbiyaviy vosita hisoblanadi.

Ertaklar qadimdan xalqning orzu-intilishlari, hayotiy tajribasi va axloqiy qarashlarini o'zida mujassam etgan. Ularda yaxshilik va yomonlik o'rtasidagi kurash orqali ezgulikning g'alabasi tasvirlanadi. Bola ertaklarni tinglash orqali ijobiy qahramonlarga taqlid qiladi va yaxshi xulq-atvorni o'rganadi.

Shuningdek, ertaklar bolalarda tasavvur, tafakkur, nutq va ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha ta'lim jarayonida ertaklardan samarali foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega.

Ertaklar bolalarning axloqiy va ma'naviy tarbiyasida muhim o'rin tutadi. Ularda insoniylik, do'stlik, halollik, mehnatsevarlik va mehr-shafqat kabi fazilatlar targ'ib qilinadi. Bolalar ertak qahramonlarining xatti-harakatlarini kuzatish orqali yaxshilik va yomonlikni farqlashni o'rganadilar.

Pedagog olimlarning fikricha, ertaklar bolaning ruhiy rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ertak tinglagan bola voqealarni tasavvur qiladi, qahramonlarning his-tuyg'ularini his etadi va ulardan xulosa chiqaradi.

Ertaklarning tarbiyaviy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

axloqiy fazilatlarni shakllantirish;

nutq boyligini oshirish;

tafakkurni rivojlantirish;

tasavvur doirasini kengaytirish;

estetik didni tarbiyalash;

ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish.

Masalan, o'zbek xalq ertaklarida yaxshilik qilgan qahramon doimo mukofotlanadi. Bu esa bolalarda adolat va ezgulikka ishonch hissini shakllantiradi. Yaxshilik insonning eng oliy fazilatlaridan biri bo'lib, uni bolalikdan shakllantirish muhimdir. Bolalarda yaxshilik tushunchasi ertaklar orqali sodda va tushunarli tarzda rivojlantiriladi. Ertak qahramonlari orqali bolalar:

mehribon bo'lishni;
kattalarga yordam berishni;
do'stlikni qadrlashni;
halol va rostgo'y bo'lishni;
sabr-toqatli bo'lishni o'rganadilar.

Masalan, “Zumrad va Qimmat” ertagida mehribon va mehnatkash qizning yaxshiliklari evaziga mukofotlanishi bolalarda ijobiy taassurot uyg'otadi. Shu bilan birga, salbiy qahramonlarning jazolanishi yomon xulq-atvordan tiyilishga undaydi. Bolalar ertaklarni nafaqat tinglash, balki sahnalashtirish orqali ham yaxshilik tushunchasini chuqurroq anglaydilar. Rolli o'yinlar bolaning hissiy olamiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Ertaklar bolalar nutqini rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. Bola ertak tinglash jarayonida yangi so'zlarni o'rganadi, gap tuzishni va fikrini ifodalashni o'zlashtiradi. Ertaklarning nutq rivojiga ta'siri quyidagicha namoyon bo'ladi:

lug'at boyligini oshiradi;
ravon nutqni shakllantiradi;
talaffuzni yaxshilaydi;
eslab qolish qobiliyatini rivojlantiradi;
mustaqil fikrlashni kuchaytiradi.

Bundan tashqari, ertaklar bolalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantiradi. Bola voqealar ketma-ketligini tushunadi va sabab-oqibat bog'liqligini anglay boshlaydi. Maktabgacha ta'lim jarayonida ertaklardan foydalanishning turli metodlari mavjud. Ularni bolaning yosh xususiyatlariga mos ravishda tashkil qilish muhimdir. Tarbiyachi yoki ota-ona ertakni his-hayajon bilan ifodali o'qib bersa, bolalarning qiziqishi ortadi. Ertak o'qilgandan so'ng bolalar bilan suhbat o'tkazish qahramonlarning xatti-harakatlarini tahlil qilishga yordam beradi. Bolalarning ertak qahramonlari rolini ijro etishi ularning ijodkorligi va nutqini rivojlantiradi. Bolalarning ertak qahramonlarini tasvirlashi ularning tasavvurini boyitadi. Bolalarda yaxshilikni shakllantirishda ota-onalar va tarbiyachilarning roli juda muhimdir. Ular bolaga nafaqat ertak o'qib berishlari, balki o'zlari ham yaxshi xulq-atvor namunasi bo'lishlari kerak. Ota-onalar va pedagoglar:

bolalar bilan ko'proq muloqot qilishlari;
milliy ertaklardan foydalanishlari;
bolalarni kitob o'qishga qiziqtirishlari;
ertak qahramonlari haqida suhbatlar tashkil qilishlari zarur.

Bunday yondashuv bolalarda ma'naviy barkamollik va ijobiy fazilatlarni rivojlantiradi. Bugungi kunda ertaklardan foydalanishda innovatsion metodlar ham keng qo'llanilmoqda. Audioertaklar, МУЛЬТИМЕДИЯ vositalari va animatsion filmlar bolalarning qiziqishini yanada oshiradi. Shuningdek, interaktiv metodlar orqali bolalar ertak mazmunini faol o'zlashtiradilar. Zamonaviy texnologiyalar ertaklarni yanada ta'sirchan va esda qolarli qilish imkonini bermoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ertaklar bolalarda yaxshilik, mehr-oqibat, halollik va insoniylik kabi fazilatlarni shakllantirishning samarali vositasidir. Ertaklar orqali bolalar ezgulik va yomonlik o'rtasidagi farqni anglaydi hamda ijobiy qahramonlarga taqlid qiladi.

Shuningdek, ertaklar bolalarning nutqi, tafakkuri va ijodkorligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida ertaklardan samarali foydalanish bolalarni ma'naviy barkamol qilib tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

References:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Suxomlinskiy V.A. Bolalar tarbiyasi haqida. – Toshkent: O'qituvchi, 1985.
4. Vygotskiy L.S. Tafakkur va nutq. – Moskva: Pedagogika, 1999.
5. Qodirova F.R. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
6. Hasanboyeva O.U. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2017.
7. Mahmudov M. O'zbek xalq ertaklari va ularning tarbiyaviy ahamiyati. – Toshkent: Fan, 2016.
8. Muxina V.S. Bolalar psixologiyasi. – Moskva: Akademiya, 2000.
9. G'ulomova X. Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
10. Jalolov J. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.